

MƏDƏNİYYƏT

EVİNİN eyvanından gözləri yol çəkən ağbirçək qadın diqqətimi çəkdi. 4-cü mərtəbəyə yetəcək səslə: "Nənə, yəqin bilərsiz, Roza Cəlilova hansı blokda olur" sualını ünvanladım. Nəzakətə azca aşağı əyilən qadın "Rozickanı deyirsəsə, o başdan 3-cü blok, 4-cü mərtəbə" dedi.

Görüş saatinin yubatlığından pillələri sürətlə qalxıb qızılı rəng boyamış qapını döydüm. Qarşımı rənglərin ahondgarlığında salıcı ilə geyinmiş ev sahibi cəxb "Xoş gəlmisiniz. Əslində, özüm bir az gec aćdım, siz çəzalardırmaq istədim" dedi. Sonra da gülə-gülə zarafat etdiyini deyib məni içəri dəvət etdi. Yaşına xas olmayan cəldiklə əsl Azərbaycan xanımına xas qonaq qarşılıqla bacanqlarını sərgiləyə-sərgiləyə gəh biza çox uzaq olan usəqliğinə - nənəsinən tərəfiyi deyimlərə, anasının əsulü ilə etdiyi biş-düşünə qayıdı, gah da mühərbiyin darmadığın etdiyi atılı illerinin nisgilinə boylandı. Sonra da tütün qonanı anı kədəri təbəssümə avəzlayıb əsl rəqqas adasında düz qarşımıda dayanıb "Əsas bedən yox e, ay qızım, ürəyi qocalmaq olmaz" dedi Ardinca da "İndi sohbət edə bilərik" işarəsini verdi. Onun geniş təqdimata ehtiyacı yoxdur. Tükənməz həyat eşi və yaşamaq arzusu ilə Azərbaycan milli rəqsənin canlı əfsanəsi, Xalq artisti Roza Cəlilovani çıxlardımız təmərisiz. Bu ənginə sonadə qoyduğu imza, tutuduğu yer bənzərsizdir. Televiziyanın "qızıl fond"unu bəzəyən rəqsləri, dünənli dolanşan zəfəri Azərbaycan oyun tarzı, xoreografiya ilə milli elementləri, folklor ilə professional rəqsi birləşdirən onu milyonları sevimlisinə çevirib. "Əsl rəqqas üçün ürkək, gültə və sona baxışların olması vacibdir" deyən sənətkarla müsahibəmizdə bələdçimiz sənət, məqsədini həyət həqiqətlərini öyrənmək oldu.

- Atam mütərəqqi düşüncəli adam idi. İstəyirdi ki, inəsənətə marağımız olsun. Elə də oldu. Baci və qardaşımı musiqi yónoltdı. Nədənə manim də balerina olmağımı istəyirdi. Günlərin bir günü atımla balet məktəbinə yollandı. Məni ilk görən müəllimlər sevinic "bu qız ləp balet üçün doğulub" deyib məktəbə götürdülər. Təsvir edin ki, məktəbdəki onlarla qız şagirddən yalnız 2-3 nəfəri azərbaycanlı idi. Beləcə, ağır keçən 1937-ci ildən mən balet məktəbində oxumağa başladım. 7-8 yaşın olardı. Xoreografik elementləri havasla manımsayırdım. Hər şey o qədər gözəl idi ki. Bir-dən mühərbiyə başlıdı və mənim də qayğısına usaqlıqmı bitti. Atam mühərbiyə getdi və 1942-ci ildə hələk oldu. Sarsılmışdım və atanın arzuladığı məktəbi bitirməyi qarşımı maqsəd qoydum. Mühərbiyənən sonrakı ağır illər və yeniyetmə qızın iki növbədə təhsil almazı. Bünərlər elə da asan deyildi. Amma mən ohdəsindən gəldim və ham orta, ham də balet məktəbinə müvəffəqiyyətdə bəsha vurdum. Birbaşa Opera və Ballet Teatrına yolladılar. Truppaya daxil edib, an gözlə solo partiyaları mənənə həvalə etdi. Hər şey qaydasında getə də, milli rəqs sevgim mənənə rahatlıq verdi. Opera teatrında balet artisti kimi parlaq galəcək zəmanətim, perspektivim olsa da, gözənləndən usaqlıq arzumun arxasında getdim. Görkəmlə rəqəsələr Əlibaba Abdullayevin "Gərək mütləq Mahnı və Rəqs Ansamblında olasan" fikrini yadına saldım və oranı seçim. Ürəym rəqəsədə qalmışdım. Etrafları edənlərə də şərt qoymuşdım ki,

"Əsl rəqqasə üçün ürkək, gültə və sona baxışlarının olması vacibdir"

ROZA CƏLİLOVA: "VACİB OLAN ZƏRİFLİK, İFADƏLİLİK VƏ MUSIQİNİ DUYMAQDIR"

ya rəqsi seçəcək, ya da ümumən sənətdən gedəcəkdir. Belə də oldu və məni ansamblla qəbul etdilər, ömrümü rəqsla bağladırm. Özfəaliyyətə yenilik, peşkarlıq gətirən qız, tabii ki, özünü, bacarığını bürüza verməli idi. Elə də oldu. Doğrudur, müsəyyən maneslərlə rastlaşdım. Amma sənət sevgim bütün çəşitliliklərə sına gərməyimə imkan yaratdı və məni Roza Cəlilova etdi.

- Yaxşı məqamə çatdıq. İstedad və peşkarlıq vəhdət olduqda sevilişən, yoxsa...

- Rəqs etmək üçün ürkək lazımdı, ürkək. Duzdur, təhsilin də rolü böyükdür, ancaq ürəyin olmasa, sahnənde oynaya bilməzsin. Baxımdan mən ürkəli idim. Sənətimi çox sevirdim, sahnədə özümü undururdum, başqa biri olurdum. Əsl sənətdən səhbat gedəndə maddi massolər düşünləməlidir. Mən də bu yolu tutdım və ona nail oldum. Hərən sənədə rəqs edənlərə sual edirəm ki, siz bilsənizmiz rəqs neçə sənətə bağlıdır? Deyirlər ki, rəqsdir də, musiqi çalınır, oynanır. Amma, əslinə, rəqs bir neçə sənətə bağlıdır. Rəqs edənən ürkək, gültən, sona baxışlarının olması vacibdir. Amma indikər deyir ki, musiqi çalınsın, düşünsən ortaşa. Sadaladığım həmin amillərin hər birini rəqəsə görək olar. Rəqqasın, rəqqasının görünüşü bir rəsm əsəridir. Bəstəkarın yazdığı musiqi üzərində rəqə edilir. Rəqs edən zaman xorda söslənən musiqinin sözleri olur ki, bu, şairələrə əlaqlıdır. Rəqəsən hər bir hərəkəti bir heykəl formasını xatırladır. Diqqətlə nəzər yetirdikdə, bunların fərqi varmaq olur. Bax on əsəsi o rəqs-tamaşanı göstərməkdür.

- Müsələrinizə görə, siz folklorla peşkar rəqsin sintezini yaradığınız üçün maraqlı qarşılıklısunuz...

- Bunun nəyi pisdir ki? Milli rəqsənələrinən bir tərəf gətirdim və bunu bu gün də qətiyyətlə deyirəm. Otururam və

əvvəl etdiyim rəqsləri göz öntüne gətirirəm, onlara bu gün peşkar gözü ilə baxıram, bəzən nöqsan da tapıram. Gör bu sənətə manım nə qədər diqqətvar ki, əvvəlki rəqslərimi götür-qoy edib deyirəm ki, indi bu hərəkəti başqa cur edərdim. Sənətər yuz il yaşasada, öz işində nöqsan tapımadır. Yaşa dold魯ça sənətkarın özüne qarşı tələbkarlığı daha da artmalıdır. Bu, sənətə olan məhəbbətindən irəli gəlir.

- Rəqəsdə sadaladığınız peşkar elementləri yanaşı, hər ifaçıya xas bir detal da olur. Roza Cəlilova neçə düşünür?

- Əvvələ, müsələni hiss etməliən. Bizim gözəl müsələlərimiz var və onların özü ilə notdan sənətələb aparır. Ritm istər-istəməz əllərini havada sıxıdır. Vaciələrə zəiflik, ifadəlilik və müsiqini duymaqdır. Rəqqasə oynaq olmalıdır. Miminə ilə bədən bir-biri ilə dənmişlidir. Əsrlər, hind, fars rəqslərinə bizim nəsil tamaşçıları xatırlayı. Indi də bu rəqslər oynanır. Amma estetika və energetika yoxdur. Çünkü estetika dedikdə bədəni silikəlmək, müsəyyən əzələni nümayiş etdirmək başa düşürlər.

- Bir qədər öncə keçmişə boyanıb zamanınızın sənət rəqəbatından danışınız. Sənətə rəqəbat na zaman faydalı olur?

- Sənətdə yaxşı rəqəbat şərtlidir. Əgər istədədən və bacarığın varsa. Təsəvvür edin ki, ilk qastrollardan sonra artıq şəxson manım üçün rəqs qurulması tələbini irəli stürüm. Daha Əminə Dilbazi üçün qurulan rəqsləri oynamayağımı dedim. Bunun nəyi pis idi və ya niyo pis anlaşılmadı idi? Bax ondan sonra mənim üçün rəqslər quruldu. Bilişiniz nüyə? Çünkü o artıq öz imzasını qoymuşdu. Nə o mənim, nə də man onun yeri tutə bilməzdik.

Mənim üçün qurulan rəqsləri də məndən başqa heç kim oynaya bilmədi. Çünkü öz sənətlərənən var idi. Mən baletdən xalq rəqslərinə sevərək keçid etmişəm. İstəyirəm ki, indi

xalq rəqslərinə galənlər mənim kimi sevib gölləsinlər.

- Rəqqasə üçün, sahə üçün şuxluq, gənclik, yaşıraqlıq şartdırısa...

- Əsl rəqqasən istər 90, istərsə də 100 yaşlı olsun, əgər sonat sevib galibə, hər zaman rəqəs həvəsi var. Əgər canda bura varsa, qorxulu deyil, hər yaşda rəqs qurur. Bu yaxınlarda Xoreografiya Akademiyasının tələbələri ilə rəqs qurdum. Mahnı və Rəqs Ansamblı ilə "Humayun rəngi" və "Süleymani" rəqslərini də qurmaq istəyirəm. İnşallah, kollektiv istirahətdən qaydan kimi bu istiqamətdə çalışacaq. Eh, sonat arzulurum heç vaxt tükənmər. Məhz o iki rəqs qoy məndən yadigar qalsın. Sənətə xatırlanmaq an boyutu istəyimdir. Zamanında mənim də yoluma daş qoynalar, ayağımdan çəkənlər olub. Bu gün də unutmuram. Amma kin bəsləmirəm. Kin ürəyi yavaş-yavaş yeyir. Bir də qurur adıma çox şəydə mane olur. Təsəvvür edin ki, yaradıcılığın an yaxşı, parlayan dövründə ansambləndən getdim. Niya? Çünkü bəzə inzibati məsələlər manı seçim etməyə məcbur elədi. Bu gün də böyük Niyazini, Əlibabə müəllimi, Əminə xanımı sevgi ilə xatırlayıram. Əsas odur ki, sonat yaşasın. Özümə və başqlarına qarşı daim tələbkar olmuşam. Hər məşqədə paltarlarımız synimizdə su olurdu. Baxın yataq otağındakı divarboyu güzgüya. Bax o güzgü şəhiddir ki, mən hər rəqsi, hər elementi necə yorulmadan məşq edirdim.

- 65 il peşkar rəqəsə məşqələrənən...

- Niya, elə indi də rəqslər möşğuləm. Otən il 90 illik yubiley gecəmə uşaq və gənclər iki rəqs qurdum.

- Təbii ki, man ansamblida fəaliyyətinizi nəzərdə tuturam. Maraqlıdır, dəha çox rəqə qazanıb, yoxsa siz?

- Əlbəttə, rəqs manı qazandırıb. Mən rəqsləri yasadım, o manı sevdirdi. Bütün bir-birimlər üçün çox fədakarlıqlar etdi. Bütün kuskuşlukları, manesləri birlikdə adılağı. Bir-birimizə heç vaxt xəyanət etmədi.

- 90 elə bir yaşıdır ki, insan keçmişindən dayanıq istəmir, dəha çox iraliyə baxır, bu yəzindənər. Bax, arxaya baxanda nəhərə təsəvvürənizsiniz?

- Qolız və maraqlı sualdı. Uzun cavab da verə bilərəm. Amma xoşbəxtam. 90 yaşıda da sahəyə çıxdım və tamaşamın manı alışlaşdırı, sevgisini göstərdi. Dövlətim manı dayarlıdırdı. Çox şadam ki, unudulmadığımı manı isbatladi.

- Bəs gümrah qalmağımız gəndən gəlir, ya özünməməsən sənətlərin var?

- (Gülər). İtifat da etsəniz, çox sağlam olun. Amma biliram, manım kimi belə uzun yaşamq və gəc qalmak hər adama nəsib olmur. Vallah, heç bir xüsusi əsulüm yoxdu. Sadəcə, hayatı, insanların sevirdəm. Yaşamaq laj cox. Hamimizə uzun və gözəl yaşaməq arzulayıram. Axi hayatı hər birimizə bir dəfə verilir. Heç olmasa, uzun olsun...

HƏMİDƏ